HALUK İNANICI

Avukatlığın Modern ve Postmodern Tarihi

HALUK İNANICI Çocukluğunu İstanbul'un Tophane, Galata, Bayrampaşa, Karagümrük semtlerinde geçirip askerî ve sivil, cümle okulları kâmilen bitirdi. 12 Eylül 1980 askerî darbe sürecinde üsteğmenken emekli edildi. 1983 yılından beri serbest avukatlık yapıyor. Daha önce yayımlanmış kitapları: *21. Yüzyılda Avukatlık ve Baro* (makaleler, 2008, Legal Yayınevi), *Rugan Ayakkabılı Teğmen* (roman, 2010, Everest Yayınları), *Parçalanmış Adalet* (derleme, 2011, İletişim Yayınları), *Dinle Lisa* (roman, 2013, İletişim Yayınları), *Türkiye'de Hukuku Yeniden Düşünmek* (derleme, 2015, İletişim Yayınları), *Aşkın Yedi Menzili* (roman, 2. baskı, 2025, İletişim Yayınları), *Endülüs'ü Farklı Gezmek* (gezi-kültür, 2019, İletişim Yayınları), *Atina'yı Farklı Gezmek* (gezi-kültür, e-kitap, 2023, İletişim Yayınları), *Belçika'yı Farklı Gezmek* (gezi-kültür, e-kitap, 2023, İletişim Yayınları).

İletişim Yayınları 3760 • Araştırma-İnceleme Dizisi 634
ISBN-13: 978-975-05-4056-1
© 2026 İletişim Yayıncılık A.Ş. / 1. Basım
1. Baskı 2026, İstanbul

EDİTÖR Tanıl Bora
YAYINA HAZIRLAYAN Cankız Çevik
DİZİ KAPAK TASARIMI Ümit Kıvanç
KAPAK Suat Aysu
UYGULAMA Hüsnü Abbas
DÜZELTİ Berfin İnan
DİZİN Berkay Üzüm, Mehmet Atala

BASKI Ayhan Matbaası • SERTİFİKA NO. 44870
Mahmutbey Mahallesi, 2622. Sokak, No. 6/41
Bağcılar 34218 İstanbul · Tel: 212.445 32 38

CİLT Güven Mücellit • SERTİFİKA NO. 45003
Mahmutbey Mahallesi, 2622. Sokak, No. 6
Bağcılar 34218 İstanbul · Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları • SERTİFİKA NO. 40387
Cumhuriyet Caddesi, No. 36, Daire 3, Seyhan Apartmanı,
Harbiye Mahallesi, Elmadağ, Şişli 34367 İstanbul
Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58
e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

HALUK İNANICI

Avukatlığın Modern ve Postmodern Tarihi

iletişim

Vicdanın ve adaletin sesleri
Avukat Selçuk Kozağaçlı ve Avukat Can Atalay'a...

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ 11

BİRİNCİ KISIM

AVUKATLIK MESLEĞİNİN VE BAROLARIN DOĞUŞU 19

1. GEÇ ORTAÇAĞ 20

2. AVUKATLIĞIN DOĞUŞU: 11.-13. YÜZYILLAR 23

İKİNCİ KISIM

AVUKATLIĞIN MODERNLEŞME SÜRECİ 37

1. İKTİSADİ ALANDAKİ GELİŞİM 38

2. SİYASİ ALANDAKİ DEĞİŞİMLER 43

3. AVUKATLIK MESLEĞİNİN MODERNLEŞME TEMELLERİ 52

4. AVUKATLIK MESLEĞİNİN MODERNLEŞMESİ 63

5. KLASİK MESLEK NİTELİKLERİNİN OLUŞMASI 73

6. FRANSIZ DEVRİMİ SÜRECİNDE AVUKATLIK VE BAROLAR 94

7. AVUKATLIK MESLEĞİNİN SİYASİ LİBERAL DÖNEMİ: 19. YÜZYIL 106

8. AVUKATLIĞIN ALTIN ÇAĞI OLARAK 19. YÜZYIL 121

9. MODERN AVUKATLIK GELİŞİMİNİN TAMAMLANMASI 135

ÜÇÜNCÜ KISIM

AVUKATLIĞIN İKTİSADİ LİBERAL DÖNEMİ: 20. YÜZYIL 137

1. MODERN ZAMANLAR 137

2. MODERN KAPİTALİST DEVLET VE AVUKAT İLİŞKİSİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ 140

3. 20. YÜZYILDA ULUSLARARASILAŞMANIN GENİŞLEMESİ 149
4. MODERN TOPLUM VE AVUKATLARIN ROLÜ 154
5. 1945-1980 DÖNEMİNDE AVUKATLIĞIN DEĞİŞİM DİNAMİKLERİ 158
6. 20. YÜZYIL AVUKATLIĞININ İLK EVRESİ: SİYASETTEN ARINDIRILMIŞ LİBERAL AVUKATLIK 164

DÖRDÜNCÜ KISIM
AVUKATLIĞIN POSTMODERN DÖNEMİ: 1980-2025 167
1. KAVRAMLAR, POLİTİKALAR 167
2. OECD RAPORLARINDA AVUKATLIK MESLEĞİNİN PİYASALAŞTIRILMASI TALEBİ 181
3. AVRUPA BİRLİĞİ'NDE AVUKATLIK MESLEĞİNİN PİYASALAŞTIRILMA SÜRECİ 184
4. 20.-21. YÜZYILDA ULUSAL DEVLET, ADALET, HUKUK VE YARGI DÖNÜŞÜMÜ 187
5. AVUKATLIK FAALİYET ALANINDA DÖNÜŞÜM 193
6. ANGLO-AMERİKAN AVUKATLIK MODELİNİN GELİŞİMİ VE KARA AVRUPASI'NA GİRİŞİ 195
7. AVUKATLIK MESLEĞİNİN ULUSLARARASILAŞMASI 202

BEŞİNCİ KISIM
AVUKATLIK MESLEĞİNİN PİYASALAŞTIRILMASI VE SONUÇLARI 205
1. MODERN AVUKATLIĞIN POSTMODERN AVUKATLIĞA DÖNÜŞÜMÜ 205
2. AVUKATIN HUKUK TEKNİSYENİNE DÖNÜŞÜMÜ 209
3. AVUKATLIK FAALİYETLERİNDE VE MESLEK İLKELERİNDE DÖNÜŞÜM 212
4. PAZAR AVUKATLIĞI VE AVUKATLIK MESLEĞİNE ETKİLERİ 217
5. AVUKATLIK EMEK ALANI 223
6. AVUKATLIK MESLEĞİNİN PİYASALAŞMASINDA SON AŞAMA 230
7. BAROLARIN DÖNÜŞÜMÜ 234
8. NEOLİBERAL PAZARIN SUÇLARI VE AVUKATLAR 236

ALTINCI KISIM
AVRUPA BİRLİĞİ'NİN AVUKATLIK MESLEĞİNİ PİYASALAŞTIRMA RAPORUNA YAPILAN İTİRAZ 239

YEDİNCİ KISIM
AVUKATLIK MESLEĞİNİN İNSANİLEŞTİRİLMESİNDE AVUKATIN ROLÜ: AVUKATIN HAK ÖZNESİNE DÖNÜŞMESİ 1 249
1. AVUKATIN HAK ÖZNESİNE DÖNÜŞÜMÜ 250
2. PAZAR MODELİNE KARŞI DÜZENLEYİCİ BARO MODELİNİ KORUMAK 264

SEKİZİNCİ KISIM

DEVLETİN OTORİTERLEŞMESİ VE KAMUSAL ALANIN ÇÖKÜŞÜNE KARŞI AVUKATIN ROLÜ: HAK ÖZNESİ OLARAK AVUKAT 2 267

1. DEVLETİN OTORİTERLEŞMESİ 268
2. 21. YÜZYILDA KAMUSAL ALANIN DÖNÜŞÜMÜ 275
3. DEVLETİN DEMOKRATİKLEŞTİRİLMESİ VE KAMUSAL İNSAN İLE KAMUSAL ALANIN YENİDEN İNŞASI 282
4. 21. YÜZYILDA DEMOKRATİKLEŞMENİN HAK ÖZNESİ OLARAK AVUKAT 287
5. HAK SAVUNUCULUĞUNDAN HAK ÖZNELİĞİNE: AVUKATLAR 289
6. HAK ÖZNELİĞİNİN SOMUT GÖRÜNTÜSÜ: TEHLİKEDEKİ AVUKATLAR 291
7. HAK ÖZNESİ AVUKATIN MÜCADELE ÇERÇEVESİ 296
8. HAK ÖZNESİ AVUKATIN ANAYASASI: İNSAN HAKLARI VE İNSANCIL HUKUK 298

DOKUZUNCU KISIM

İNSAN HAKLARI MÜCADELESİNDE AVUKATLIK TARZLARI 309

1. AMERİKAN TARZI İNSAN HAKLARI AVUKATLIĞI 310
2. AVRUPA İNSAN HAKLARI MÜCADELESİNDE AVUKATLIK TARZLARI 320

ONUNCU KISIM

YAPAY ZEKÂ VE AVUKATLIK MESLEĞİ 337

1. YAPAY ZEKÂ DEVRİMİ 337
2. YAPAY ZEKÂ VE HUKUK 341
3. YAPAY ZEKÂNIN YARGILAMA ALANINA ETKİLERİ 345
4. YAPAY ZEKÂNIN AVUKATLIK ALANINA ETKİLERİ 347
5. YAPAY ZEKÂ ROBOTLARI CÜBBE GİYECEK Mİ? 350
6. YAPAY ZEKÂ AVUKATLIK YAPABİLİR Mİ? 352
7. YAPAY ZEKÂ, İNSANLIK, TOPLUM, DEVLET VE AVUKATLIK 355

KAYNAKÇA 361

DİZİN 373

ÖNSÖZ

Stajyer avukat olarak İstanbul Barosu'na katıldığım ilk günden itibaren hukuk ve adalet konularına ek olarak mesleğimi, meslektaşlarımın davranışlarını anlamaya çalıştım. Bulduğum kaynakları inceledim. Tespit ettiğim yazıların ekseriyeti, avukatın hak ve yükümlülükleriyle ilgiliydi. Mesleğin tarihçesiyle ilgili yazılar neredeyse yok gibiydi. Olanlar da tarihteki önemli davalarla sınırlıydı. *Avukatın Kitabı*'nı yazan Avukat Ali Haydar Özkent istisnai bir örnekti. Bir dönem İstanbul Barosu genel sekreterliği görevini yürüten Özkent'in kitabı, avukatlık tarihi açısından klasik bir eser niteliği taşıyordu. İstanbul Barosu isabetli bir kararla bu kitabın tıpkı basımını gerçekleştirmişti. Özkent sadece bu kitabı yazarak değil Payen'in *Baro* isimli kitabını da Türkçeye çevirerek avukatlara bir başka klasik eseri daha kazandırmıştı. Yine *İstanbul Barosu Neşriyatı* dizisinin onun döneminde (1941) başladığı ve tarihî davaların ilk onun zamanında çevrildiği anlaşılıyordu.[1] Avukat Ali Haydar Özkent hem avukatlık hem baro yöneticiliği yapan hem de mesleğinin tarihini yazan ilk avukatımızdır. Her ne kadar akademisyen kimliği ön planda olsa da meslek tarihini özet olarak içeren şerhli *Meslek Kuralları* kitabının yazarı Av. Prof. Dr. Faruk Erem'i de aynı niteliğe sahip ikinci avukat olarak kabul

1 Sir John, Macdonell, K.C.B., *Tarihi Davalar*, İstanbul Barosu Neşriyatı, 1941.

edebiliriz. Ne yazık ki bugün bile avukatlık mesleğiyle ilgili doktora tezi sayısının bir elin parmaklarını geçmemesi, avukatlık alanına akademik dünyada fazla itibar edilmediğini gösteriyor.[2]

Türkiye'de avukatlık tarihiyle ilgili eser kıtlığına rağmen Fransız avukatlığının ışıltılı tarihi bize mesleğin gelişimine, geçirdiği evrelere ve modern devlet ile kamusal alanın kurulmasında oynadığı role işaret eden sayısız eser sunuyor. Bunun da ötesinde daha 16. yüzyılda *Hukuk Hümanizmi* hareketinin, ulusal hukukun oluşmasını temin eden Gallikanizm ve 18. yüzyıl Jansenist hareketinin içinde yer alarak krala karşı parlamentoyu destekleyen avukatları, siyasi alanda önemli rollerde görüyoruz. Avukatlar bu hareketlere entelektüel kimlikleriyle katılmakla ve mesleki tarihlerini oluşturmakla yetinmeyip süreci kaleme de alırlar. Üstelik 17.-19. yüzyıllarda modern devletin ve kamusal alanın oluşma sürecinde ön plana çıkarak kamu sözcülüğü rolünü de üstlenirler.

Bu kitabın öyküsüne gelince; yoğun avukatlık faaliyetleri yanında baro seçim süreçlerinde yer almam ve atama veya seçim suretiyle bazı görevler üstlenmem, avukatlıkla ilgili yazı yazma arzumu tahrik edici rol oynadı. Türkiye'de avukatlık mesleğinin modernleşmesindeki gecikmeden dolayı meslek kültürümüzün içinde bulunduğu eksiklikler, düşünce dünyasında da kendini gösteriyordu. Kendimi çoğu zaman feodal, devletçi ya da meslekçi zihniyet etkisiyle hareket eden meslektaşlarıma itiraz ederken buldum. Bu itirazlarda ve yazdığım yazılarda, karşıma çıkan bir kitaptan ilginç bir şekilde epey yararlandım ve hâlâ da yararlanıyorum. Bir

2 Dr. Meral Sungurtekin'in *Avukatın Hak ve Yükümlülükleri* başlığıyla kitaplaştırılmış doktora tezi, uzun süre avukatlık alanında tek doktora tezi olma unvanını elinde tuttu (Sungurtekin, 1999). Kasım Akbaş'ın *Avukatların Sınıfsal Konumlarındaki Değişim* başlığıyla kitaplaşmış doktora tezi ise bu alandaki ilk tezdi (Akbaş, 2011). Akademik dünyanın lokal konular dışında avukatlık tarihine ilgi gösterdiği söylenemez. Av. Ezgi Şeref'in henüz basılmamış "Transforming Gender and Sexuality in-between the Personal and the Professional: The Promise of Legal Change In (Un)Becoming Advocate (Avukat) In Turkey" isimli doktora tezi (Şeref, 2020) ve yine Ezgi Şeref'in plaza avukatlarıyla ilgili "Emergent Distinctions In The Juridical Field: The Case Of 'Plaza Attorneys' In Turkey" isimli yüksek lisans tezi (Şeref, 2014) çalışmaları dikkat çekicidir. Tarihî davalarla ilgili de Av. Adil Giray Çelik tarafından yazılmış kitaplar bulunur. Kürt avukatların 20. yüzyıl tarihine de yer veren Orhan Gazi Ertekin'in kapsamlı eserini ise ayrıca belirtmek gerekir (Ertekin, 2021).

Paris gezisinde girdiğim kitapçının rafında önüme çıkan Lucien Karpik'in 1995'te basılmış olan *Devlet, Halk ve Pazar Arasında Avukatlar*[3] kitabının fihristinde dolaştığımda bu buluşmanın rastlantı olmadığını (!) düşünüp gülümsedim. Fransız sosyolog Prof. Lucien Karpik, avukatlığı ilgi alanına almış ve tarihini yazmıştı. Yazdığı eserin üzerinden 30 yıl geçmesine rağmen bu eser günümüzde hâlâ önemini koruyor ve avukatlık tarihiyle ilgili hiçbir kitap ona atıf yapmadan geçemiyorsa; sosyolog kimliğinin avukatlık tarihini kurumsal ve siyasi tarihle birlikte ele almasına imkân vermesinin büyük bir şans olduğunu düşünmek gerekiyor.

İlk yazılarımı *21. Yüzyılda Avukatlık ve Baro* isimli kitap içinde derlemiştim (İnanıcı, 2008). Yazılarımın çoğalması üzerine ikinci bir cilt yayımlanması düşüncesiyle çalışmaya başladığımda, geçmişte zaman bulamadığım için derinleştiremediğim konulara eğilme fırsatı buldum. Örneğin, geniş kabule göre avukatlık tarihinin Antik Yunan ve Roma'da başladığı düşünülür. Demostenes, Cicero, Seneca hep avukatlık örnekleri olarak gösterilir. Bu önemli tarihî şahsiyetlerin yaptıkları savunmaların ve biyografilerin yayınlanmasını fırsat bilerek konuya yeniden eğildiğimde, bu ön kabulün yanlış olduğunu fark ettim. Bu kişiler avukat değildi. Antikçağ'da ders olarak okutulan retorik usullerini uygulamak ve ikna edici konuşmak avukat olarak tanımlanmak için yeterli nitelikler değildi. İlk baronun Atina'da kurulduğu iddiası da doğru değildi. Avukatlıkla ilgili ilk ciddi girişim Roma döneminde İmparator I. Justinianus döneminde (527-565) olmuştu ki, o dönemdeki avukatlığın da modern avukatlıkla bazı benzerlikler dışında bir ilgisi yoktu. Ayrıca (Bizans) Roma İmparatorluğu kısa zaman sonra teokratik bir devlet hüviyetine bürünecekti. Bu konuda bir makale yazarken daha önce fark etmiş olduğum üzere avukatlığın gerçek doğuş tarihinin Geç Ortaçağ dönemine, 12.-13. yüzyıla denk düşüyor olmasından yola çıkarak, yeni yazımı avukatlık tarihiyle ilgili bir kitaba dönüştürme heyecanı sardı her yanımı.

Kitabı yazarken avukatlık tarihini, iktisadi ve siyasi gelişmeye paralel olarak ele alma yöntemini benimsedim. Böylece Avrupa'nın

3 Kitabın adını, *Devlet, Halk ve Pazar Kıskacında Avukatlar* diye çevirmenin daha doğru olacağını düşünürüm.

iktisadi[4] ve siyasi tarihi ile avukatlık tarihinin paralelliğini görme imkânı doğacaktı. Avukatlık tarihi ifadesinin iddialı bir hedef olduğunun farkındaydım. Bir yanda Anglo-Amerikan geleneği, diğer yanda Kara Avrupası geleneği ve ülkelerin kendi avukatlık tarihleri vardı. Bunların hepsini ele almak hem gücümü hem de sınırlarımı aşacaktı. O zaman bir tercih yaptım. Burjuva devrimi, İngiltere'de[5] 1640 yılında yaşanırken Kara Avrupası'nda, Fransa'da 1789 Devrimi'yle gerçekleşmişti. İngiliz Devrimi erken dönemde yaşanmış; burjuvazi, aristokrasi ve ruhban sınıfının uzlaşması ile özel bir seyir izlemişti. Almanya, İtalya ve Rusya'da avukatlıkla ilgili gelişmeler, ulus devlet sürecinin geç gelişmesine paralel olarak 19. yüzyılın ikinci yarısında başlıyordu. SSCB döneminde ise tamamen farklı bir avukatlık tarzı vardı. Oysa Fransa'da burjuva devrimi, Ortaçağ rejimi ve modern dönemi birbirinden büyük bir kopuşla ayırıyordu. Avukatlığın modern biçimi Fransa'da 19. yüzyılda yeniden doğuş şeklinde yaşandığı için niteliksel dönüşümünü anlama imkânı da sunuyor; devlet avukatlığı ile klasik ve liberal avukatlık modellerinin üçü arasındaki ayrımlar ve müşterek yanlar daha net görülebiliyordu. Bu nedenle Avrupa'nın iktisadi ve siyasi değişimi ile avukatlık ve baro tarihini ağırlıklı olarak Fransa modelini örnek alarak inceledim. İngiltere tarihine kısmen yer verdim. Böylece daha önce yayımladığım avukatlıkla ilgili görüşlerimi derinleştirme, eksikliklerimi giderme imkânı buldum.

Kitap on kısımdan oluşuyor. Avukatlığın doğduğu Geç Ortaçağ'ı ile 11. ve 13. yüzyılları ilk kısımda inceledim. İkinci kısmı, feodal toplumun çözülüşü ve kapitalizmin gelişimi süreçlerinde avukatlık mesleğinin doğuşuna ve modernleşme serüvenine ayırdım. Bu kısımda avukatların ve baroların 12.-18. yüzyıl dönemindeki tarihini ve mutlak monarşinin modern devlete dönüşümü ile kamusal alanın kurulmasında hem entelektüel hem de siyasi aktör olarak görev almalarının ve kamu sözcüsü olarak adlandırılmalarının anlamını sorguladım.

4 Kitapta; ekonomi kavramını toplumdaki maddi gelişmeyi ifade etmek, iktisat kavramını ise bu maddi yapıyı anlamaya çalışan düşünsel düzeyi nitelemek amacıyla kullandım.

5 Kitapta; Birleşik Krallık yerine istisnalar dışında İngiltere denilmesi tercih edilmiştir. Üçüncü şahısların farklı ifadeleri değiştirilmemiştir.

20. yüzyıldaki iktisadi liberal dönem avukatlığını üçüncü kısımda ele aldım. Bu bölümde kapitalist devlet ile avukat ilişkisini, avukatlığın uluslararasılaşma sürecini ve avukatlığın *siyasi liberal* veçhesinden arındırılarak iktisat ideolojisinin hegemonyasına tabi kılınmasını inceledim. Dördüncü kısımda içinde bulunduğumuz, 1980'den sonra başlayan neoliberalizm döneminde yaşanan III. ve IV. Sanayi Devrimlerinin yol açtığı toplumsal dönüşümün avukatlık mesleğine olan etkilerine değinerek avukatlığın modern sonrası değişimini değerlendirdim. Neoliberalizmin piyasalaştırma ideolojisinin avukatlık mesleği açısından OECD raporlarına girerek küresel ölçekte bir programa dönüşmesine ve aynı politikanın Avrupa Birliği'nde ortaya çıkış sürecine değindim.

Beşinci kısmı, neoliberal ideolojinin bir program olarak avukatlık mesleğini piyasalaştırmasına ve bunun yol açtığı sonuçlara ayırdım. Avukatlık mesleğindeki parçalanmayı ve Pazar avukatlığının gelişmesini değerlendirdim. Altıncı kısımda avukatlık mesleğinin piyasalaştırılmasına karşı itiraz mahiyetinde önemli bir rapora yer verdim. İlginç olan; bu raporun danışmanları arasında Prof. Lucien Karpik'in yine karşıma çıkmasıydı. Rapor, AB'nin bugün uygulamakta olduğu avukatlık mesleğinin piyasalaştırılması raporuna karşı, *bir dakika beyler, tüm argümanlarınız yanlış* anlamına gelecek kapsamlı, teorik bir itirazı içeriyordu.

Yedinci kısımda, avukatlık mesleğinin piyasalaştırılmasına karşı onu insanileştirmeye ve toplumsallaştırmaya çalışmanın önemi ile piyasalaştırılma suretiyle avukatın tarihî varlığını yok etmeye çalışan neoliberal saldırının onu hak öznesine dönüştürmesi ele alınıyor ve bu sürecin, "hak öznesi olarak avukat" kavramını ortaya çıkardığı ileri sürülüyor. Sekizinci kısımda hak öznesi olarak avukatlığın bir başka boyutu ele alınıyor. Neoliberalizmin devleti despotik bir yapı haline dönüştürmesi ve kamusal alanın içini boşaltarak işlevsizleştirmesi yönünden 21. yüzyılı Yeni Ortaçağ'a benzeten tezlere eğilirken, kafamda beliren sorudan yola çıkıyorum: Avukatlar 16. ilâ 19. yüzyıllar arasında, Ortaçağ'ın feodal örgütlenmesi karşısında kamusal alanın kurulmasında ve devletin liberalleşmesinde görev aldıklarına göre, şu an içinde bulunduğumuz ve neoliberalizmin yarattığı Yeni Orta-

çağ'da, kamusal alanın yok edilmesi ve devletin despotikleşmesi karşısında avukatların önünde bu defa, tersi yönde, yani içi boşaltılan kamusal alanın yeniden inşası ve devletin demokratikleştirilmesi doğrultusunda önemli bir toplumsal görev doğmuyor muydu? Doğuyorsa, bunun meşru temeli olabilir miydi? Bu soruların cevabını araştırdığım sekizinci kısım avukatlık mesleğinin tarihiyle ilgili tezimin ikinci boyutunu ele alıyor.

İnsan hakları mücadelesinde avukatlık tarzlarını da dokuzuncu kısımda ele alıyorum. Amerikan tarzı insan hakları avukatlığı tarzları olan *cause lawyering* ve *pro bono*yu inceliyorum. Avrupa'da insan hakları avukatlığı tarzlarını ise insan hakları aktivisti, militan (siyasi) ve devrimci avukat başlıklarıyla değerlendiriyorum. 2010 yılından itibaren yaşanan IV. Sanayi Devrimi'nin merkez teknolojisi yapay zekânın avukatlık mesleğinde yol açacağı değişimleriyse son bölümde ele aldım.

Son olarak avukatların mesleki tarihlerini bilme gerekliliği üzerine düşüncemi paylaşmak isterim. Günümüzde avukatlar devletten ve toplumdan bir talepte bulunurken; bu talebin Ortaçağ'ın lonca kültüründen beslenen bir imtiyaz talebi mi yoksa modern toplum kültüründen veya 21. yüzyılın insan hakları kültüründen beslenen meşru bir hak arayışı mı olduğunu değerlendirmek ve taleplerinin gerekçesinde bunu belirtmek zorundadır. Mevcut tabloda avukatlar, özellikle de genç avukatlar sıkıntı içindeler, geçinemiyorlar. Bu nedenle (neredeyse her konuda) vatandaş avukatsız iş yapamasın, avukatlara iş imkânı doğsun yaklaşımı ağırlıklı eğilim olarak beliriyor. Konuyu değerlendirirken altı çizilecek olan ilk temel ilke; avukatların talepleri, öncelikle kendileri için değil mesleğin ve savunma görevinin güçlenmesi için olmalıdır. Toplumsal meşruiyeti kanıtlanmamış her talep, feodal dönemin devlet-lonca avukatına yakışan bir imtiyaz talebidir. Para kazanmak için toplumsal faaliyetleri parsellemek, sadece kendilerinin var olacakları çevrili araziler oluşturmak Ortaçağ davranışıdır. İkinci temel ilke ise demokratik hukuk devletlerinde aslolan, vatandaşın kendi işini, aracısız olarak bizzat yapma hakkına sahip olmasıdır. Bu iki ilkeyi gözetmeyen bir talep, avukatın toplumsal fonksiyonundan kopuk, içi boş bir istek olur. Kabul

edilse bile meşruiyeti bulunmaz. İçinde bulunduğumuz yüzyılın bazı yazarlarca Yeni Ortaçağ (Minc, 1995) olarak tanımlanması, avukatların yükselen mesleki imtiyaz taleplerinin Yeni Ortaçağ söyleminden kaynaklanıp kaynaklanmadığını da değerlendirmeyi gerektirmektedir.

Uzun bir çalışma sonucunda ortaya çıkan bu kitabın; hukuk öğrencilerine, stajyer avukatlara, mesleğe yeni adım atan genç meslektaşlarıma ve tüm hukukçulara; mesleğini sadece bir para kazanma aracı olarak görmeyen, müvekkili müşteri olarak nitelemeyen, önce insan olmaya değer veren tüm avukatlara katkı sunmasını temenni ederim. Ayrıca bu çalışmanın, Türkiye'deki akademik hukuk dünyasında nedense çok az dikkat çekmiş olan avukatlık tarihi alanına ilgi uyandırarak yeni çalışmalara esin kaynağı olmasını umuyorum.

HALUK İNANICI